

ringer om 'best practise'. Følgende kriterier har gjort sig gældende; 1) at foranstaltningerne rummer træk eller erfaringer, som kunne være interessante eller perspektivrige for andre, 2) at de rummer muligheden for at indsamle positive eksempler samt 3) en sikring af bredde i materialet mht. målgruppe, foranstaltningstyper og metode og en rimelig fordeling på de tre kommuner. Sidstnævnte kan der ikke indvendes noget imod. Men en række spørgsmål springer i øjnene i forhold til de førstnævnte kriterier. Hvad ligger der mere præcist i formuleringen »erfaringer, som kunne være interessante eller perspektivrige for andre« samt »positive eksempler«? Hvad med de »negative eksempler«, som dette udvælgelseskriterium til trods forekommer i rigt mål? Ville det se endnu værre ud, hvis ønsket om at indsamle negative eksempler havde indgået i udvælgelsen? Og hvordan afgøres dette i det hele taget på forhånd?

Endelig skal det i parentes bemærkes, at rapporten er behæftet med en del slåfejl, forkerte endelser og en til tider ikke særligt imponerende opsætning. Måske nok en detalje i den samlede vurdering af rapporten, men en detalje, der om ikke andet, fremstår som et irritationsmoment i læsningen. Hertil kommer, at den på sin vis systematiske og grundige gennemgang af formål, målgrupper og grundmetoder på den anden side genererer en lang række gentagelser. Man sidder med en fornemmelse af, at en gennemskrivning af rapporten ville kunne afkorte denne uden noget nævneværdigt går tabt rent indholdsmæssigt.

Rapporten er dog dens problemer til trods et tankevækkende og tilsyneladende nødvendigt indspark til kommunale aktiveringspraksis, der som minimum bør mane til eftertanke hos de mange vejledere, sagsbehandlere, projektmedarbejdere, kursustlærere, beslutningstagere og andre med interesse for den kommunale aktivering og revalidering, som rapporten henvender sig til. Målet med rapporten er som nævnt at få et indblik i de forskellige metoder, der anvendes i de projekter, der indgår i undersøgelsen. På dette punkt holder rapporten i høj grad, hvad den lover.

Undersøgelses 3. del – en metodebog for praktikere – ventes publiceret i januar 2001!

Anmeldt af **Thomas Bredgaard og Nicolai Abildgaard**, begge ph.d. studerende ved CARMA – Center for Arbejdsmarkedsforskning, Aalborg Universitet.

E-mail: thomas@socsci.auc.dk og nicnan@socsci.auc.dk

Guy Standing

Global Labour Flexibility Seeking Distributive Justice

MacMillan Press, London, 1999, 441 sider, ISBN 0-333-77652-6 (paperback)

Guy Standing er uddannet i 'industrial relations and labour economics' ved universitetet i Cambridge og har i en årrække været ansat ved ILO i Geneve. Denne baggrund har kvalificeret ham til at skrive en både omfangsrig og tankevækkende bog om globale forandringstendenser i arbejdsliv og ansættelsesvilkår.

Bogen dækker primært perioden siden anden verdenskrig og specielt 1980erne og '90erne. Der tages afsæt i efterkrigstidens to store systemer, velfærdskapitalismen i vest og statssocialismen i øst. Standing påpeger, at begge disse systemer havde fuld beskæftigelse og økonomisk og beskæftigelsesmæssig tryghed som vigtige succeskriterier. Mens han ser positivt på den høje grad af tryghed, er han dog ikke parat til at dele den britiske historiker Eric Hobsbawns opfattelse af perioden som 'the Golden Age'. Ganske vist skete der væsentlige forbedringer såvel materielt som i lønmodtagernes rettigheder, men samtidig blev der ifølge Standing betalt en høj pris for høj beskæftigelse og tryghed – ikke blot i Sovjetunionen og beslægtede lande, hvor den personlige og politiske frihed var stærkt indskrænket, men også i de udviklede kapitalistiske lande. Beskæftigelse i ofte strengt kontrollerede, monotone og fysisk hårde jobs blev prioriteret frem for indholdsrigt arbejde og menneskelig udvikling.

Resten af bogen drejer sig derefter om 1980ernes og '90ernes opbrud fra denne tryghedens periode, om forandringer i arbejdernes

ansættelses- og arbejdsvilkår og i velfærdsstatens trykkesystemer. Perioden kaldes af Standing »the era of market regulation«. Denne æra er karakteriseret ved en svækkelse af de hidtidige reguleringsformer båret af nationalstater og fagforeninger og et øget spillerum for liberalistiske opskrifter og en stedse mere globaliseret kapital. Standing påviser en række tendenser til, at arbejdet udføres under mere fleksible vilkår end tidligere, og at lønmodtagerne selv skal være mere fleksible for at begå sig på arbejdsmarkedet. En faldende del af det globale arbejde udføres i ordinære, fuldtids og varige ansættelsesforhold beskyttet af de klassiske former for arbejdsretlig og overenskomstmessig regulering. En stigende del udføres af deltids-, korttids- eller vikaransatte eller er outsourcet til underleverandører. Dertil kommer betydningen af den styrke, som begrebet fleksibilitet (som modsætning til faste regler og lønmodtagerrettigheder) rent ideologisk har fået:

»In the era of market regulation and globalisation, there has been a trend away from large enterprises and stable workforces characterised by Tayloristic job structures, bureaucratic controls, fixed wage rates and enterprise benefits intended to encourage stable, committed and predictable labour. The trend has been towards flexible production, within firms and through federal structures of large corporations, towards flexible forms of employment and payment systems. Almost as important as the actual trends is that workers, employers, unions and governments *believe* that the trends in those directions are strong« (s. 124-25).

Efter denne konklusion går Standing i gang med at undersøge, hvad den øgede fleksibilitet og periodens forandringer i det hele taget har betydet for lønmodtagernes trykkes. Han skelner mellem hele syv former for (u)trykkes, nemlig i forhold til (s. 52):

- arbejdsmarkedet
- ansættelsesforholdet
- jobbet
- arbejdsmiljøet
- erhvervelse og opretholdelse af kvalifikationer

- opretholdelse af indkomst
- kollektiv repræsentation.

Det resultat, han når frem til, er, at trykkesen er blevet væsentligt forringet på de fleste af disse områder. Således har høj arbejdsløshed svækket arbejdsmarkedstrykkesen, ganske enkelt fordi det er blevet sværere at få og beholde et job. Ansættelsestrykkesen er svækket dels fordi beskyttelseslovgivning og -overenskomster har mistet styrke eller dækningsgrad og dels på grund af globaliseringens flytten rundt på arbejdspladser. Indkomstrykkesen er svækket, fordi arbejdsløshedsunderstøttelse og bistandsydelse er blevet skåret ned, og/eller fordi kravene til at opnå disse ydelser er blevet skærpet. Repræsentationstrykkesen er svækket i takt med den faldende tilslutning til fagforeninger.

Standing argumenterer overbevisende for, at denne øgede utrykkes, som langt hovedparten af klodens befolkning nu er udsat for, har alvorlige skadevirkninger, ikke blot for de mennesker, der rammes af fattigdom og udstødning, men også for samfundene: »It encourages opportunism, pilfering, stress and political populism« (s. 249).

Svaret på arbejdsløshed og udstødning er arbejdsmarkeds- og socialpolitisk blevet *workfare* – eller på dansk: aktivering. For Standing er dette at føje spot til skade: »Workfare has several drawbacks – it is judgmental, it is paternalistic, it erodes real freedom, it is socially divisive, and it may block forms of social and economic participation, such as voluntary community service...Workfare stigmatises the poor by associating certain activities with prior failure and by eroding the right to income security even further than recent labour market developments have done. It is coercive social policy« (s. 333-34).

Standing finder det hverken realistisk eller ønskværdigt at forsøge at genskabe de tidligere former for trykkes, herunder arbejdsmarkedstrykkes gennem fuld beskæftigelse. Det vil nemt komme i konflikt med et for ham også ønskværdigt mål, nemlig en økonomi præget af dynamisk effektivitet. Han ser imidlertid et stort

behov for politiske reformer, der kan forbedre trygheden og øge almindelige menneskers deltagelse i økonomien.

Bogen afsluttes med opridsningen af konturerne af en »strategy for distributive justice«. Strategien indeholder fire elementer, nemlig retten til indkomsttryghed gennem en borgerløn, en mere retfærdig fordeling i virksomhederne gennem økonomisk demokrati, socialt retfærdige virksomheder gennem menneskelig udvikling og inddragelse af forskellige grupper af 'stakeholders', samt en styrkelse af repræsentationstrygheden gennem nye kollektive indflydelsesmekanismer for lønmodtagerne.

Dermed når bogen raden rundt. Den afdækker den globale arbejdsfleksibilitet som en udvikling af produktivkræfterne, men også som en epoke, der kraftigt har forøget trygheden hos borgerne, og som derfor må følges op med reformer, der fremmer tryghed og deltagelse. Det er denne helhedsorientering, der giver bogen en absolut styrke. Samtidig rummer den et væld af interessante faktuelle oplysninger, teoretiske pointer og nytænkende vurderinger, hvoraf kun nogle få har fundet plads i denne anmeldelse.

Bogens centrale analyser og normative overvejelser bør finde vej til fagbevægelsens kurser og politikdiskussioner og til alle samfundsvidenskabelige uddannelser.

Anmeldt af **Herman Knudsen**, lektor, Aalborg Universitet.

E-mail: hk@i4.auc.dk

Duncan Gallie og Serge Paugam (ed.)

Welfare Regimes and the Experience of Unemployment in Europe

Oxford University Press, 2000, 374 s. samt bilag
ISBN 0-19-828039-4 eller 0-19-829797-1 (pbk.)

I disse år er der vækst i internationalt forsknings samarbejde. En vigtig drivkraft er EU, hvis bevillingsbetingelse oftest er, at et forskningsprojekt skal indebære samarbejde på tværs af medlemslandene. I sig selv prisværdigt. Men det er også svært at arbejde på tværs. Til tider er de europæiske forskningsgrupper sammensat i

al hast op til tidsfristen for ansøgningen. »Du kender vel ikke nogen i Grækenland?«, spørges der op og ned ad gangen, når den geografiske spredning i ansøgerkredsen skal sikres. Under alle omstændigheder er der behov for teknikker til at holde sammen på forskerflokkene. Her kommer projektbogen ind som en oplagt redskab – i form af en antologi, hvor alle kan bidrage med en artikel til det fælles puslespil.

Oftentimes bliver publikationen derefter, i den forstand at man ender med en spredt samling artikler, som demonstrerer, at mange kæpheste er blevet redet. Den redaktionelle sortering har været præget af travlhed – og alle skulle jo gerne være med. Derfor er det herligt, når man åbner en antologi fra et europæisk forskningsprojekt og opdager, at den faktisk hænger sammen ved anden kraft end blot bogbinderens gode håndværk. I den forstand er bogen om velfærdsregimer og europæiske erfaringer med arbejdsløsheden en rigtig god oplevelse. Det er ikke bare den sædvanlige rituelle bog.

Baggrund for antologien er et EU-finansieret forskningsprojekt med forskergrupper fra otte lande (herunder Torben Fridberg, Lisbeth Pedersen, Niels Ploug og Hanne Weise fra Socialforskningsinstituttet). Med i projektet er også vor landsmand Gøsta Esping-Andersen, som formentlig er den mest citerede danske samfundsforsker gennem tiderne. Formålet er at gennemføre en komparativ undersøgelse af erfaringerne med arbejdsløsheden og dens konsekvenser i EU. Synsvinkelen er overvejende sociologisk med begreber om fattigdom og social udstødning som omdrejningspunkter. Datagrundlaget er i hovedsagen hentet fra de første bølger af ECPH (European Community Household Panel) fra 1994 og frem.

Et centralt udgangspunkt er udpegningen af forskellige velfærdsstatsregimer opfattet som idealtyper. Inspirationen fra Gøsta Esping-Andersen er således tydelig, selv om det fremhæves, at opdelingen i regimer i den foreliggende sammenhæng er tænkt inden for en bestemt sfære (forsørgelse af de arbejdsløse og aktiv arbejdsmarkedspolitik) og ikke i form af en generel typologi for velfærdstater.